

ОГЛЕДИ И СТУДИЈЕ

УДК 821.163.41-1.09 Njegoš:28

Српска политичка мисао
број 1/2014.

Оригинални
научни рад

год. 21. vol. 43.
стр. 141-158.

Мирољуб Јевтић

Факултет политичких наука, Универзитет у Београду

ДА ЛИ ЈЕ ПРИКАЗ ИСЛАМСКЕ ВЕРЕ У ГОРСКОМ ВИЈЕНЦУ ЗЛОНАМЕРАН?*

Сажетак

Приказ ислама у Горском вијенцу и осталим Његошевим делима предмет је бројних анализа. Муслимани у огромној већини нападају Његоша и оптужују га да је антиисламски оријентисан. У последње време, још радикалније оптужбе Горског вијенца као антиисламског дела долазе од неких истакнутих заговорника нерпског црногорства. Аутори који су се супротстављали овим нападима имају један озбиљан недостатак. Они нису упоређивали Његошеву слику ислама са сликом коју о тој великој и поштовања достојној религији дају сами муслимани. Овај текст ради управо то. Упоредиће слику ислама коју дају муслимани и слику коју даје Његош, све са циљем да се види, да ли се ове две слике чињенично разликују или не.

Кључне речи: Горски вијенац, слика ислама, односи, верски сукоби, верска сарадња, политикологија религије

---

* Овај текст је настао као део рада у оквиру пројеката бр. 179008, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

Овај текст почиње питањем: Да ли приказ исламске вере у Његошевим делима злонамеран?¹⁾ Већ из тога се види каква је природа рукописа који следи. Наша анализа ће покушати да покаже какво је виђење ове светске религије у делима великог српског песника. Свакоме ко иоле познаје Његошево стваралаштво јасно је, да је то једна од централних тема којима се песник и владика бави. А и како би било друкчије? Деловао је у малој одсвуда стиснутој Црној Гори. Са три стране муслиманима, а са четврте римокатолицима из Аустрије. При томе је исламски притисак био јачи и трајнији. Тако да је он као владар те државице, која се рађала био опседнут питањем како да се тих притисака ослободи. Зато је логично што је његово песничко дело прожето сликом ислама и муслиманско-хришћанским односима.

Питање да ли је Његош био доживљаван као злонамеран према исламу не треба много објашњавати. На њега је одговорено односом свих генерација муслимана према Његошевом делу од момента када су се са њим упознали. Дуготрајност те чињенице види се из изјаве Бошњачке странке у Црној Гори поводом предлога да се дан песниковог рођења слави као национални празник Црне Горе. Предлог је настао у новембру 2013. Бошњачка странка сматра недопустивим да се „у грађанској Црној Гори, државним празником проглашава његов рођендан, поготово ако се зна да су неке идеје његовог дела (‘Горски вијенац’), у својој буквалној интерпретацији, биле идејни концепт и оправдање извођачима злочина и геноцида над исламским становништвом у 19. и 20. веку у Црној Гори и окружењу”.²⁾ Муслимани зато у својој већини гледају на Његоша као антиисламског писца.

Посебно је важно да се и у оном делу српског народа из Црне Горе који упорно тежи да докаже како са Србима нема никакве везе, а све то због потребе да омогући опстанак те идеје, траже савезници свуда па нормално и у муслиманским редовима који према попису чине око 17,7% становника³⁾. Како то изгледа у пракси показате речи једног од познатијих заговорника црногорства Јеврема

1) Аутор ових редова има моралну обавезу да се бави овом темом, зато што је 1996. године на вебсајту Њујорк тајмса била озбиљна планетарна расправа. У њој је често коришћено и наше име. Због тога је Зоран Петровић Пироћанац написао ауторски текст у којој је један поднаслов био „Његош између Андрића и Мирољуба Јевтића”. Цитирано према: Зоран Петровић Пироћанац, „Прва победа у гостима“, *Дуга*, Београд, 20.7. - 2.8.1996.

2) Цитирано према <http://www.politika.rs/rubrike/region/Bosnjacka-stranka-Njegosa-necemo-slaviti.sr.html> (Доступно 14.1.2014.)

3) <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/mj.html> (Доступно 14.1.2014.)

Брковића и то за муслиманску новину „Дани“ из Сарајева. Брковић каже: „То су црногорске тмине којима је свакако кумовао и Његош неким својим готово геноцидним стиховима. Зар Његош не говори о муслиманима као о нечему страном и накарадном кад каже 'Како смрде ове потурице?!' И како сад моја супруга може у Подгорици предавати Горски вијенац, цитирати тај монструозни стих о смраду потурица, а слушају је наша браћа муслимани и чији је 'гријех', ето, што су примили мухамеданство. Црногорци никада нису имали снаге да се суоче са ужасом и теретом који нам је оставио Његош. Ја сам први направио неке кораке, додуше врло обазриво, да се Његош сведе на праву мјеру, да се престане са канонизирањем сваке његове мисли, и да се он врати поезији и само поезији“⁴⁾. Претходне реченице показују да је Његош битно утицао на формирање српског националног идентитета.⁵⁾

Свакоме ко чита ове редове јасно је се овде не ради ни каквој уметности. И да Његош није интересантан као песник већ због политичких последица које његово дело изазива. Све то је директно повезано са религијом. У овом случају са муслиманско-хришћанским односима и то, у условима када се ради о сукобу два политичка субјекта који се религиозно дефинишу, изазива примарно политичке последице. Тако религија и политика овде директно долазе у спрегу. Зато се овај рад дисциплинарно смешта у поље политикологије религије⁶⁾.

То до сада није био случај, када се расправљало о политичким димензијама Његошевог дела. Пре свега због тога што политикологија религије као научна дисциплина није ни постајала⁷⁾. Она је најме рођена у последњим деценијама 20. века и као таква имала је многе друге бројне проблема које је требало да решава, пре свега проблеме везане за њено конституисање⁸⁾. Тако да, када је Његошево дело третирано као инспирација за политичку акцију и политику уопште, то је било у оквиру неких других наука. Како су противуречности око Његошевог дела, пре свега, везани за по-

4) „Ужас и терет владике Његоша“, *Дани*, 24.11.1997. стр. 45, Сарајево.

5) Јован Базић, „Улога Косовског мита у обликовању српског националног идентитета“, *Српска политичка мисао*, бр. 4/2012.

6) Мирољуб Јевтић, „Political Science and Religion“, *Политикологија религије*, бр. 1/2007.

7) Ника Штурм, „Библиотека Српска политикологија религије“, *Политикологија религије*, бр. 2/2012.

8) Исто; Погледати о томе и Мирољуб Јевтић, *Политички односи и религија*, Центар за проучавање религије и верску толеранцију, Београд, 2011; исти аутор *Проблеми политикологије религије*, Центар за проучавање религије и верску толеранцију, Београд, 2012.

литичке последице његових религијских идеја, онда је јасно да је примарна наука у томе смислу задужена за ову анализу управо политикологија религије. Његошево дело се, поред естетике, до сада највише анализирано у вези са српским идентитетским питањима⁹⁾. Да ли су и Црногорци Срби или нису итд? После ових речи јасно је, да ће основни задатак текста бити да анализира Горски вијенац, пре свега али и остала Његошева дела, са тачке гледишта политичких интереса муслимана и немуслимана којих се Његошево дело тиче. Основно што се да приметити, када се анализирају политички приступи тексту Горског вијенца, а тичу се ислама, јесте да се аналитичари и критичари не користе оним што би неизоставно морали. А то је тачним чињеницама о самој природи исламске религије односно идеологије. Зато што је то једини начин да се дође до тачних одговора на питање: какав је Његошев став према исламу? Да се упореди оно што муслимани говоре сами о својој вери и оно што о њој каже Његош. Па да се онда то сравни и види да ли је Његош о исламу говорио као незналица и мрзитељ, или је добро знао шта прича. Овај текст ће управо користити ту методу, коју до сада нико није користио.

Јер ислам није обична религија. Односно религија у уобичајеном смислу који се за религије уопште веже. Ислам сами муслимани доживљавају као идеологију. И то, молимо читаоце да обрате пажњу на ову чињеницу, не обичну идеологију него као револуционарну идеологију. А то је већ нешто сасвим друго од онога о чему критичари Његоша говоре када га нападају за исламофобију. Јер ако је ислам револуционарна идеологија онда чак ни напад на њега није напад на религију већ на револуционарну политичку идеологију. А то је сасвим друга ствар од напада на религију. Јер револуционарне су идеологије и троцкизам и нацизам. И ко ће данас да каже да напад на нацизам није логичан и једино очекиван став од сваког човека. Нормално овде нам не пада на памет да ислам као револуционарну идеологију поистоветимо са нацизмом или неком другом сличном идеологијом, већ само да кажемо, да ако је ислам револуционарна идеологија, онда се чак ни напад на њега не може третирати као религијска нетолеранција.

А да ли је ислам револуционарна идеологија или није погледајмо шта о томе веле сами муслимани. Официјелни представници ислама на националном нивоу су увек националне исламске верске заједнице. Националне у смислу да делују у одређеним политич-

---

9) Гордана Живковић, «Борба за нови српски идентитет», *Српска политичка мисао*, бр. 3/2011.

ким границама. На подручју бивше СФРЈ то је била Исламска заједница те земље(ИЗ). Она је изражавала службене ставове о томе шта је ислам. Ти ставови су били обавезујући за све оне који желе да буду сматрани припадницима заједнице. Са те тачке гледишта јасно је да су за нас релевантни само ставови исламске заједнице о томе шта је ислам. Дакле ИЗ СФРЈ која је била најумеренија исламска заједница у свету, имајући у виду окружење у коме је деловала, је у једном од својих службених часописа, иза којих стоји својим ауторитетом о природи ислама објавила следећи став¹⁰. Али истина је у томе да ислам није име за религију нити је муслиман назив нације. У збљби ислам је револуционарна идеологија и програм који тежи да промијени друштвени поредак целог свијета и да га уреди у сагласју са својим одредбама и идеалима. Муслиман је назив међународне револуционарне партије организоване по исламу да спроведе у дјело њен револуционарни програм. А џихад се односи на револуционарну борбу и крајњи труд који исламска партија спроводи у наведеном циљу¹⁰. Ако сами муслимани дефинишу ислам као револуционарну политичку идеологију, зашто им не би смо веровали? Политичку и револуционарну идеологију која тежи да промени друштвени поредак целог света, дакле и те мале политичке заједнице коју Његош предводи. Какав онда став од њега можемо очекивати према таквој доктрини? Да мирно пусти муслимане који су револуционарна партија, како сами себе дефинишу, а не верници једне од државе одвојене вере, да улете у цетињски манастир и да га претворе у џамију? Да ли би се муслимани сложили да васељенски патријарх сада уђе у Аја Софију и да је само врати намени којој је намењена, да буде црква? И да ли је нелогично питање с којим правом они силом отимају нешто што није њихово, а за Аја Софију сви знамо чија је. И да ли људи имају право да бране свој живот и имовину или не? Уосталом позната је ствар да злочини не застаревају. А приликом освајања Аја, уствари, Свете Софије почињени су стравични злочини.

Како то у пракси изгледа показаће нам наставак текста из поменутог Таквима. „Ислам тежи да уништи све државе и владе било гдје на лицу земље које су супротстављене идеологији и програму ислама без обзира на државу и нацију која је на власти. Сврха ислама је да успостави државу на темељу своје идеологије и програма без обзира која нација постаје носилац ислама или пак која нација је поткопана у процесу оснивања идеолошке исламске државе. Ислам тражи Земљу - не само њен дио него цијелу пла-

10) Таквим 1992, Председништво Удружења Иллмије у БиХ, Сарајево, стр. 67.

нету...¹¹⁾. Ако је ово став најмирољубивије исламске заједнице на свету ИЗ СФРЈ, више од сто година после Његошеве смрти, онда нам је јасно какав је био став муслимана који су, савременим језиком речено, противправно, у време Његошевог живота силом против воље црногорских Срба у ропству држали скоро целу садашњу Црну Гору. Подгорица, Никшић, Колашин, Бар, Улцињ, Мојковац, Беране... све је то тада било исламско-османски султанат. И тај султанат је преко домаћих муслимана хтео да уништи и последњи жижак слободе под Ловћеном. Само у том се контексту мора посматрати став Горског вијенца према исламу. Никако друкчије.

То критичари Његоша из муслиманских редова не спомињу. А Срби који желе да не буду Срби него стопостотни Црногорци, какав је Јеврем Брковић, то или не знају или неће да знају. Јер им муслимани из Црне Горе данас требају. Без њих уосталом не би било ни независне црногорске државе. Уосталом то је математика. За сувереност је гласала једва половина бирачког тела. И скоро сви муслимани су били за то. Без муслимана не би било независне Црне Горе, ни дан данас. Зато што они који тврде да су етнички Црногорци, и да немају ништа са Србима, и данас чине мањину становништва те државе. Црногорца по националној припадности има 44,98 %¹²⁾

Према томе ако узмемо такву слику ислама, коју о себи дају најрепрезентативнији представници службеног ислама у бившој СФРЈ и упоредимо то са Његошевом сликом муслимана видећемо да ли у том третирању има разлике или нема? На самом почетку Горског вијенца Његош пева:

*„Вићи врага су седам бињишах
су два мача а су двије круне
прауку Туркова с кораном;
за њим јата проклетог ката,
да опусте земљу сваколику
ка скакавац што поље опусту;...
Сем Азије ће им је гнијездо,
вражје племе позоба народе;
дан и народ као ћуку тица:
Мурат Епир, а Мухамед Грчку,
два Селима Ципар и Африку!
Сваки нешто не остаде ништа“...
Куго људска да те бог убије!*

11) Исто, стр.68

12) <http://www.monstat.org/userfiles/file/popis2011/saopstenje/saopstenje%281%29.pdf> (Доступно 14.1.2014.)

*Али ти је мало по свијета
те си својом злоћом отровала,
но си отров своје адске душе
и на овај камен избљувала?¹³⁾*

Упоредимо оно што нам горе у Таквиму поручује председништво удружења иллмије БиХ, дакле врховно удружење свих свештеника и то штампа у у огромних 30.000 примерака. Значи у толико примерака да је ушло у скоро сваку муслиманску кућу и поручило муслиманима да је то ислам и да другог ислама нема. Упоредимо то са претходно наведеним стиховима из Горског вијенца. При томе подсетимо се да је Таквим своје ставове штампао 141. годину после смрти Његоша. Дакле то је штампано у време интерконтиненталних летова и функционисања Повеље ОУН која забрањује агресивну политику и рат као средство за решавање међународних спорова. А Његош је своје стихове писао у доба када ништа од тога не постоји и кад муслимани оличени у исламизованим црногорским Србима: Рајковићима, Лекићима, Марковићима, Ђурђевићима, Бошковићима, Поповићима, Драшковићима ...¹⁴⁾ на срћу на Црну Гору са циљем да је сасвим униште. Што је посебно важно и после престанка постојања исламско-османског султана-та, када су се њега и сами Турци одрекли ови муслимани српске народности се боре за ту непостојећу исламско-османску државу. То се сасвим јасно види из песама које је писао поменути Јусуф Мехоњић. Ево како ти стихови гласе:

*„Ево вакта од Рата Балкана
како чиним хизмет за султана.
Поред Вјере и свога Ватана,
рад Турскога љута сибијана
Рад Намаза нашега султана
Све сам против динског душманина
у комиту испратио душу,
Не остаје брда ни Долине*

13) *Горски Вијенац*, стихови 5, 20,50 Свијетлост, Сарајево, 1989.

14) Сва ова презимена нису фигуративно узета. Она стварно постоје. Могу се пронаћи у телефонском именуку Црне Горе. И нормално односе се на прошлост а не на садашње генерације муслимана који носе ова презимена. Као пример наводимо Хусеина Бошковића (1890 Маоче, Пљевља - 1968. Турска). Он је после Првог светског рата као одметник четовао у крајевима Северне Црне Горе са својим саборцем Јусуфом Мехоњићем. У својим акцијама ликвидирао је пре свега представнике власти али и вијеније хришћане. А у предасима борбе су своје акције описивали као акције цихадског типа и о томе стварали епске песме. Овде цитирано према: Шербо Растодер, Београдска Политика о комитској дјелатности Хусеина Бошковића и Јусуфа Мехоњића. Три документа о оставинској расправи имовине Хусеина Бошковића, *Алманах*, бр. 53-54, Подгорица, 2012. стр. 217.

*Ни Зелене Горе ни 'планине
Што нијесам крвљу обојио
И мојијем плачом пробудио
Драги царе Тебе чекајући
Да би на нас окренуо главу
Ево вакта Девет година дана
Комитујем у против душмана
А све чекам Назар од султана
Па сам Бога јемин учинио
Да се шећу Постамболи Турци
И другари по планини вуци
Нећу Влашкој приступити руци...“¹⁵⁾*

Питамо сваког добронамерног читаоца: која је разлика између виђења ислама које даје Таквим и ових стихови Јусуфа Мехоњића? Чак штавише док Таквим говори о исламу уопште, Мехоњић, који репрезентује велике побуњеничке формације и бројне јатаке овде сву своју борбу посвећује цихаду за османског султана. Дакле која је разлика између слике исламског рата коју дају Таквим, и стихова Јусуфа Мехоњића и онога које даје Горски вијенац?. Што је посебно важно Мехоњић то пева 70-десетак година после Његошеве смрти када скоро нико у Црној Гори више не поступа као Вук Мандушић. Изузетно значајно је да и сам историчар и муслиман Шербо Растодер то признаје индиректно. Описујући Мехоњићев цихад он вели „У сваком случају, Мехоњић је словио за храброг и одважног ратника, који дуго није схватао да је пропала Османска империја.“¹⁶⁾

Види се да је Његош савршено добро разумео да је ислам идеологија и да је ту револуционарну идеологију представио онаквим каква јесте. При томе критичка нота која се протеже кроз Горски вијенац уопште не расправља о исламској теологији. Исламска догматика се Његоша уопште не тиче. Јер Његош нема проблема са њом. Он има проблема само са оним делом ислама који жели да уништи његову отаџбину и његов српски народ.

Идентичан му је став према муслиманима. Подсетимо се опет Таквима. Ако Таквим описује муслимане као „*међународну револуционарну партију*“ у његовом случају формирану и од његових сународника који у име те партије желе да униште своју сопствену браћу, у корист једног сасвим инородног народа са којим су се стопили, како онда да их друкчије види Његош? Како друкчије

15) Исто, стр. 218.

16) Исто, стр. 217.

него као људе који су у том тренутку издали своју земљу. И шта је у том смислу спорно у речима Вука Мићуновића, ако се оне упореде са ставовима из Таквима

*„Какво влаше крмска потурице!
Бе издајник бољи од витеза?
Какву сабљу кажеш и Косово?
да л' на њему заједно не бјесмо,
па ја рва и тада и сада,
ти издао пријед и послјед,
обрљао образ пред свијетом,
похулио вјеру прађедовску,
заробио себе у туђина?“¹⁷⁾*

Поготову због тога што речи Вука Мићуновића нису биле ничим изазван хир, већ одговор на увреду коју му је изрекао Хамза капетан на следећи начин:

*„Ја сам бољи чуј влаше од тебе;
боља ми је вјера него твоја;
хата јашем, бритку сабљу нашем,
капетан сам од царева града,
у њем владам од триста годинах;
ђед ми га је на сабљу добио...“¹⁸⁾*

Само у томе контексту се могу разумети речи о издаји, Оне дефинитивно немају никакву везу са променом вере. Што је посебно важно за тај тренутак када су људи дисали, да се тако изразимо, кроз религију.

Да ове наше речи нису произвољан закључак у циљу одбране нечега што је, са тачке гледишта данашњих схватања међуверских односа, неодрживо, нека покажу следеће речи владике и песника из једног другог његовог дела:

*„Сваки Србин који се превјери
Просто вјеру што загри другу,
Но му просто не било пред Богом
Што оцрни образ пред свијетом
Те се звати Србином не хоће
Ово ти је Србе искобило,
Робовима туђим учинило“¹⁹⁾*

17) Исто, 375-385.

18) Исто, 365-370.

19) Петар Петровић Његош, *Лажни цар Шћепан мали*, Октоих, ветигора, Подгорица, 2001, стр. 180.

Промена вере није дакле проблем већ прелазак на страну непријатеља сопственог народа. Само у том смислу се могу схватити рећи Вука Мићуновића, које су како смо видели одбрана на арогантну увреду Хамзе Капетана. Али и речи владике Данила који вели:

*„Бог вас клео, погани изроди
што ће турска вјера међу нама?
куда ћете с клетвом праћедовском?
Су чим ћете изаћ пред Милоша
и пред друге српске витезове
који живе доклен сунце грије“.*²⁰⁾

Па чак и тада, то не би био проблем да се због вере не нападају браћа. Понављамо скоро цела садашња Црна Гора: Подгорица, подручје садашњег Даниловграда, Никшић, Колашин, Мојковац, Улцињ, Бар, Пљевља... били су места са османским гарнизонима. Одатле се вршио напад на Црну Гору. Велик број песама које Његош штампа говоре о томе. Нпр. у Песми „Црмничани“

*„Чету купи Лекић Хасан-бего
Од кржаве шехер-Подгорице.
Малу чету четрдесет других
Ево пољем широкијем пође
И горе се Туре прифатило
Докле дође Суторман –планини...
Ал, то иду три-четири друга.
Ондај Хасан дружби бјеседио:
Немој који жећи џевердана
Приђе мога, браћо не чујете
На сокола Вучетића Марка“*²¹⁾

За подгоричке муслимане који са Турцима дефинитивно немају никакве етничке везе, како видимо Марко Вучетић је непријатељ. Јер је акт исламизације за Хасана Лекића и његове једноверце био просветљење. Марко Вучетић је подсећање на мрак у коме су до исламизације живели. Дакле живот у слободној Зети, односно Црној Гори био је мрак а муслимани који су дошли и освојили је, донели су светло. Да то није произвољан закључак аутора овог текста нека покаже мишљење Хасана Кафије Прушћака (1544-1616). „Овај аутор је важан из два разлога. Први је тај што је он, сам за себе, изнео да је његов прадеда Јаков прешао на ислам у време освајања Босне, а други зато што важи за једну од важнијих лично-

20) Горски вијенац, 75-80.

21) Петар други Петровић Његош, *Пјесме*, Октоих, Светигора, 2001, стр. 7.

сти у културној историји БиХ муслимана.²²⁾ Из његовог дела види се колико је припадност исламу, убила било какву везу са њему познатом чињеницом да му је прадеда био хришћанин и да је Босна освојена и уништена као независна држава од људи које он прихвата као своју браћу и бори се са њима заједно за очување власти из Цариграда, што подразумева да се Босна никада више не уздигне као независна држава и све то само у име исламске државно-правне и политичке теорије. Сам Прушћак вели да је његов прадеда Јаков живео као хришћанин у месту Прусац и 'тада га је узвишени Аллах, који је опростив, упутио на прави пут, па је примио ислам у вријеме доласка Абу ал Фатха да заузме Прусац.'²³⁾ Чињеница је да је султан Мехмед Фатих уништио босанску независност и убио босанског краља Стефана Томашевића, а како видим Прушћак се радује томе акту издаје свога прадеде. Прушћак је теолог и ово је теолошко објашњење. Значи то што је Јаков био хришћанин је грех и Прушћак се радује Алаховој милости, која му је спасила прадеду. Куран јасно каже „А онај ко жели неку другу вјеру осима ислама, неће му бити примљена, и он ће на оном свијету настрадати“.²⁴⁾ И даље „оне који не буду вјеровали на страшне муке ћу ударити и на овом и на оном свијету и нико им неће моћи помоћи...“.²⁵⁾

Његош у Горском вијенцу показује да савршено разуме да акт прихватања исламске вере за његову дојучерашњу браћу значи поистовећивање са исламским освајачима из Цариграда и да муслимани никада неће одустати од јединства са Цариградом и да ће се до последње капи крви борити против православних црногорских Срба и то описује речима Мустај кадије:

*„О Стамболе земаљско весеље,
купо меда, горо од шећера,
бањо слатка људскога живота,
ђе се виле у шербет купају -
О Стамболе, свечева палато,
источнице силе и светиње,
бог из тебе само бегенише.*

22) Омер Накићевић, *Хасан Кафија Прушћак, пионир арапско-исламских знаности у БиХ*, Сарајево, 1977. стр. 13.. Овде цитирано према Мирољуб Јевтић, *Исламска визија света код Иве Андрића*, Центра за проучавање религије и верску толеранцију, Београд, 2013, стр. 27.

23) Исто, стр. 13. Овде цитирано према Мирољуб Јевтић исто

24) *Куран* с преводом Бесима Коркута, Сарајево, 1984, сура 3, ајет 85.

25) Исто, сура 3, ајет 56.

*чрез пророка са земљом владати;
што ће мене од тебе одбити? “²⁶⁾*

Долазак ислама јер за Мустај кадију је светлост. Зато би он, претварањем цетињског манастира у џамију, како верује, учинио да Црна Гора прогледа. То је став муслимана. Они би хтели да Његош мисли као што мисли кадија из Сарајева, који на питање Енглеза: „Како је било у Босни прије доласка Турака“²⁷⁾, одговара: „Ко ће знати како је изгледало све ово прије него што нас је обасјала свјетлост ислама.“²⁸⁾

Ловћенски тајновидац, како га све више зову није могао живећи у непосредној близини муслимана и делећи са њима и добро и зло да не упозна ислам у његовој суштини. Његово непристајање на исламске захтеве било је искључиво последица исламске тежње да укину хришћанску веру. Дакле Његош је тај који је бранио своје право на постојање, а не муслимани. И ако неког треба оптуживати за геноцид онда треба оптуживати „Међународну револуционарну партију“ како Таквим назива муслимане. Зашто је то тако каже нам један од Његошевих јунака војвода Станко Љуботињанин:

*„Што ће ђаво и крићену земљу?
Што гојимо змију у њедрима?
Каква браћа, ако бога знате,
када газе образ црногорски
када јавно на крст часни пљују“²⁹⁾*

Његош овом стиховима јасно показује да добро зна шта исламска теологија проповеда по питању односа са рођеном браћом и родитељима који одбијају да буду муслимани. Света исламска књига Куран о томе каже „О вјерници, не пријатељујте ни са очевима вашим ни са браћом вашом ако више воле невјеровање од вјеровања. Онај од вас који буде с њима пријатељовао, тај се одиста према себи огријешо“³⁰⁾. Његош из искуства свога свога народа зна да су се они, који су прешли на ислам, управо тако понашали и да се њихово враћање братству са немуслиманима уз очување различите вере не може очекивати. Његош зна да су скоро све цркве и крстови на њима за време дуговековне исламске влада-

26) *Горски вијенац*, 910-920.

27) Мухсин Ризвић, *Босански муслимани у Андићеву свијету*, Сарајево, 1995, стр. 657.

28) Исто.

29) *Горски вијенац*, 305, 310.

30) *Куран с преводом*, превео Бесим Коркут, Старјешинство исламске заједнице Босне и Херцеговине, Хрватске и Словеније, Сарајево 1984, поглавље 9, стих 23.

вине на нашим просторима уништене. Да су они драгуљи који су сачувани, какви су Грачаница, Сопоћани, Дечани, више пута паљени пљачкани и да практично нема ниједне цркве која се нашла на путу муслиманима а да није оскрнављена. Богородица Љевишка је претворена у џамију као и многе друге цркве. Отуда тако казивање војводе Станка, а не верски мотивисана мржња.

Његош управо зато, речима игумана Стефана, подсећа на такву праксу. Кад стари игуман каже

*„Ми видимо на плодним њивама
да се грдно трње растићило,
храм Омаров ће се повисио
над свештани основ Соломонов,
ће Софија за коњушку служи“⁽³¹⁾*

Овим нас игуман подсећа да је поменути Фатих султан у Свету Софију ушао на коњу и тако је за почетак претворио у коњушницу. У таквим условима односи са муслиманима не могу бити друкчији, него како нас Његош учи.

*„Луна и крст два, два страшна симбола.
њихово је на гробнице царство;
сљедоват им ријеком крвавом
у лађици грна страдања
то је бити једно или друго“⁽³²⁾*

Како је у време деловања Његоша (1830-1851) природа исламско-османске државе била скор неизмењена у односу на период њеног стварања, јасно је како је Његош морао да се према њој односи. То је права реч! Односно глагол морати! Држава која је почивала на доктрини, која је подразумевала да се мора ликвидирати и сопствени отац ако напусти веру, била је и у Његошево време таква. Онда нам је јасно какав је је био однос према немуслиманима. Да то није наш произвољан закључак нека покажу следеће норме из шеријатског права „Шеријат тражи да се муслиман погуби у следећа три случаја: ако намјерно убије муслимана; ако се превјери и 3. ако ожењен или удавана блуд почини“⁽³³⁾.

Што је посебно важно то важи и дан данас и не може се променити под претњом смртне казне. Видели смо да напуштање ислама обавезно подразумева ликвидацију вероодступника. Са

31) *Горски вијенац*, исто, 2275-2280.

32) *Исто*, 635

33) *Куран са преводом*, исто, стр. 617, напомена 33, став. 2.

друге стране, општи је став у исламу, да ако неко негира било коју јасну шеријатску обавезу престаје да буде муслиман. Дакле постаје вероодступник и следи му смртна казна. Рекли смо да то важи и дан данас. Као доказ наводимо шеријатски став Решада Плојовића актуелног потпредседника ИЗ у Србије, који је на питање какав је статус муслимана који не обавља молитву? одговорио „а казна за такву особу је убиство јер је постала неврјерник (муртед –одмјетник од вјере)³⁴“. Подсетимо да је то речено данас, од човека који врши тако високу функцију у садашњој „Исламској заједници у Србији“ а можемо онда да замислимо како је било стање у време када је Његош писао горе наведене стихове. Било је и време у коме су султани убијали своју сопствену децу и унуче који су могли да буду само бебе³⁵). И све то је како видимо не злоупотреба ислама него сама суштина официјелног ислама. Једино прихватљивог ислама у 21. веку, како нам тумачи улема тумач исправности Куранске поруке. Шта је Његош могао друго да каже него што је рекао? Из тога следи да је он савршено разумео поруку коју ислам шаље, не само немуслиманима него и муслиманима. Само тако се могу разумети његови ставови да су „луна и крст два страшна симбола...“

За сам крај текста можемо да закључимо да се из Његошевих стихова никако не може разумети да он непријатељски говори о исламу као теолошком учењу. Свака критичка црта уперена на први поглед против ислама уствари се осврће на онај део исламске религије који је битно правног и политичког карактера и који Његошу прети и као ноћна мора му долази у сан. То се најбоље види кроз страхове које испољава Владика Данило када размишља какве све последице има исламизација, али само као политички и војни никако верски чин. Владика вели:

*„Слушај Вуче и остала браћо!
ништа ми се немојте чудити
што ме црне растезају мисли,
што ми прса кипе са ужасом;*

34) *Глас ислама*, април 2001, бр. 53, стр. 21, Нови Пазар.

35) Рецимо султан Бајазид, који је на власт дошао после Косовског боја је наредио да са убије његов брат Јакуб, само да не би евентуално угрозио поредак. Султан Сулејман законодавац је ликвидирао свога сина Мустафу. Затим је ликвидирао сина Бајазита и његова четири сина. Дакле своја четири унука. Овде цитирано према Јозеф ван Хамер, *Историја турског (османског) царства*, књ. 2, Загреб, 1979, стр. 9; Phillip Mansel. *Constantinople : City of the World's Desire, 1453–1924*. New York: St. Martin's Griffin, 1998. стр. 89. Посебно је важно да је све то вршено уз потпуну религиозну подршку свештенства односно улеме. Они су својом фетвом (верско-правним мишљењем) проглашавали исламски легитимним и богоугодним убијање браће и полубраће актуелног султана. О томе видети у, Donald Quataert, *The Ottoman Empire, 1700–1922* (2nd ed.). Cambridge University Press. 2005, стр. 91

*ко на брдо ак'и мало стоји,
више види но онај под брдом.
Ја повише нешто од вас видим,
то је срећа дала ал несрећа!
Не бојим се од вражјега кота,
нека га је ка на гори листа,
но се бојим од зла домаћега.
Бијесна се братства истурчила;
тек домаће нападнемо Турке,
свој својега никад пуштат неће,
разлучи се земља на племена,
крвава се исклати племена,
враг ђаволу доћи у сватове
те свијећу српску угасити“³⁶⁾*

Дакле Његош је није био против ислама као религије. Он самим тим није био ни против исламизација. Јер није ни имао прилику да о исламу мисли као о обичној религији, како се о религији настоји мислити данас. Али је био противник политичке идеологије која је у ислама хтела да уништи његову земљу и његов народ. Јер ко може да посумња да један такав геније не би, да се у друкчијим приликама, срео са исламом, показао велико поштовање за ту велику културу коју тако одано следи преко милијарду људи. Који нормалан човек може да не поштује ислам као идеју водилу те масе и Мухамеда његовог објављивача, који се дефинитивно показао као једна од најзначајнијих личности историје човечанства. Колико је таква оцена рационална и прихватљива свакоме ко жели озбиљну анализу показују управо ставови поменутог Растодера о Његошу. Он вели „Мој је став да Његош као великан пјесничке мисли има свој значај и своје мјесто у времену у којем је настао. Његош је у том духу анти исламиста чије оправдање можемо наћи у томе што је то тада била објективна и реална тежња народа за ослобођење.“³⁷⁾

ЛИТЕРАТУРА

Базић Јован, „Улога Косовског мита у обликовању српског националног идентитета“, *Српска политичка мисао*, бр 4/2012.

Ван Хамер Јозеф, *Хисторија турског (османско) царства*, књ. 2, Загреб, 1979. *Глас ислама*, април 2001, бр. 53, Нови Пазар.

36) *Горски вијенац*, исто, стр. 520-535.

37) За и против Његошевог рођендана као празника културе. Овде цитирано према <http://www.slobodnaevropa.org/content/za-i-protiv-prglaneja-njegosevog-rodjendana-kao-praznika-kulture/25152838.html> (Доступно 20.1.2014.)

- Живковић Гордана, „Борба за нови српски идентитет“, *Српска политичка мисао*, бр. 3/2011.
- Јевтић Мирољуб, *Политички односи и религија*, Центар за проучавање религије и верску толеранцију, Београд, 2011.
- Јевтић Мирољуб, *Исламска визија света код Иве Андрића*, Центар за проучавање религије и верску толеранцију, Београд, 2013.
- Јевтић Мирољуб, „Political Science and Religion“, *Политикологија религије*, бр. 1/2007.
- Јевтић Мирољуб, *Проблеми политикологије религије*, Центар за проучавање религије и верску толеранцију, Београд, 2012.
- Quartet Donald, *The Ottoman Empire, 1700–1922*, (2nd ed.), Cambridge University Press, 2005.
- Куран*, с преводом Бесима Коркута, Сарајево, 1984.
- Mansel Phillip, *Constantinople: City of the World's Desire, 1453–1924*, New York, St. Martin's Griffin, 1998.
- Накићевећ Омер, *Хасан Кафија Пруићак, пионир арапско-исламских знаности у БиХ*, Сарајево, 1977.
- Петровић Зоран Пироћанац, „Прва победа у гостима“, *Дуга*, Београд, 20.7. - 2.8.1996.
- Петровић Петар други Његош, *Горски вијенац*, Свијетлост, Сарајево, 1989.
- Петровић Петар други Његош, *Лажни цар Шћепан мали*, Октоих, Светигора, 2001.
- Петровић Петар други Његош, *Пјесме*, Октоих, Светигора, 2001.
- Ризвић Мухсин, *Босански муслимани у Андићеву свијету*, Сарајево, 1995.
- Растодер Шербо, „Београдска Политика о комитској дјелатности Хусеина Бошковића и Јусуфа Мехоњића. Три документа о оставинској расправи имовине Хусеина Бошковића“, *Алманах*, бр. 53-54, Подгорица, 2012.
- Таквим* 1992, Председништво Удружења Иллмије у БиХ, Сарајево.
- „Ужас и терет владике Његоша“, *Дани*, 24.11.1997, Сарајево.
- Штурм Ника, „Библиотека Српска политикологија религије“, *Политикологија религије*, бр. 2/2012.
- <http://www.politika.rs/rubrike/region/Bosnjacka-stranka-Njegosa-necemo-slaviti sr.html>
- <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/mj.html>
- <http://www.monstat.org/userfiles/file/popis2011/saopstenje/saopstenje%281%29.pdf>
- <http://www.slobodnaevropa.org/content/za-i-protiv-prglaneja-njegosevog-rodjen-dana-kao-praznika-kulture/25152838.html>

Miroljub Jevtic

**IS THE IMAGE OF ISLAMIC FAITH IN
MOUNTAIN WREATH MALICIOUS?**

Resume

One of the most interesting phenomena in the cultural life of the former SFR Yugoslavia, then the Federal Republic of Yugoslavia, then Serbia and Montenegro, and then divided states of Serbia and Montenegro was the issue of inter-ethnic and inter-religious relations. Yugoslavia disintegrated because of unresolved inter-ethnic and inter-religious relations.

In this context, a particularly important fact is the question of relations of the Muslim's part of the population toward the values which formed the state of South Slave peoples.

Modern Serbia and Montenegro were created as a result of the struggle with Islamic- Ottoman caliphate and Sultanate, because of this the question of the status of Islam and Muslims is one of the most important issues in this complex of relations .Our Muslims during the rule of Ottoman sultanate were part of the ruling order, and they are the main carriers of the oppression of the Orthodox population. That's why it was very difficult to find a common denominator which can gathered Muslims around the idea of living together with the Orthodox . Because their cultural values and political identity were tied to the occupiers of their own country – to the Ottoman Empire. History of our Muslim is inseparable from the history of the Ottoman caliphate and sultanate. Ottoman sultanate for the Orthodox is the source of all evil. That's why real history could hardly be teach. Therefore, its rearrangement is performed. The Ottoman Empire was presented as the Turkish nation-state which subdued and oppressed Serbian nation. When referring in that way, it was easy to find a common denominator, because the Serbs - Muslims are not Turks .

But the problem arises when we speak about literature dealing with the same issues. And which is not acceptable for one side, Orthodox or Muslims. A literature that destroys the image created by historiography. Such is the case with the epic Mountain Wreath. This poem shows the past as it was. She put Muslims and Orthodox in the right place. Then this poem destroys the image of the history printed in books and the present ancestors of the Muslims as a collaborator of Ottomans. Such images Muslims can not accept. Therefore Muslim did and do all

possible to disable Mountain Wreath as a relevant academic literature. They say that images of Islam in Mountain Wreath are inaccurate and insulting them. The task of this article is to show that the Mountain Wreath did not deal with Islam. Therefore it could not have been malicious towards it. The Mountain Wreath was not concerned of Islam, nor with islamizations as act of simple change of faith. He dealt only with the political consequences of Islamization. And that is something completely different from the critics come from the Muslim.

Key words: Mountain Wreath, image of Islam, relations, religious conflicts, religious cooperation, politicology of religion

---

* Овај рад је примљен 28. фебруара 2014. године а прихваћен за штампу на састанку Редакције 25. марта 2014. године.